

Joanna Mormul

**PRZEMYT NARKOTYKÓW
A ZAGROŻENIE BEZPIECZEŃSTWA
PAŃSTW AFRYKI ZACHODNIEJ.
CASUS GWINEI BISSAU**

**DRUG TRAFFICKING AS A SECURITY
THREAT TO WEST AFRICAN STATES:
THE CASE OF GUINEA-BISSAU**

Słowa kluczowe: Gwinea-Bissau, Afryka Zachodnia, zagrożenie bezpieczeństwa, przemyt narkotyków, narkotykowe państwo

**Afryka Zachodnia
jako narkotykowy punkt tranzytowy**

Obraz Afryki jako głównego punktu przerzutowego narkotyków wyłonił się stosunkowo niedawno. Niemal do końca lat 70. XX w. panowało przekonanie, że problem narkotyków nie dotyczy kontynentu afrykańskiego. W raporcie ONZ-owskiej Międzynarodowej Rady Kontroli Narkotyków (*International Narcotics Control Board*, INCB) z 1977 r.

możemy przeczytać, iż „Afryka jest wciąż relatywnie wolna od poważnego problemu narkomanii”¹. Jednakże wystarczyła dekada, aby wizja ta uległa zmianie i Afryka, a zwłaszcza Afryka Zachodnia, zaczęła być postrzegana jako ważny punkt przeładunkowy narkotyków (w szczególności kokainy i heroiny) wyprodukowanych w Ameryce Południowej i w Azji², a następnie trafiających do państw zachodnich – miejsca docelowego ich przyszłej konsumpcji. Ta zmiana kierunku i wielkości przemytu związana jest ze zwiększeniem popytu na kokainę w państwach europejskich, głównie Europy Zachodniej, przy jednoczesnym jego zmniejszeniu w Stanach Zjednoczonych, jak również z intensyfikacją działań wymierzonych w przemytników narkotykowych w rejonie Karaibów³. Do 2005 r. tranzyt kokainy rozwinął się na tyle, iż wśród ekspertów Organizacji Narodów Zjednoczonych rozpowszechniło się nowe określenie Afryki Zachodniej: *coke coast* („wybrzeże koki”)⁴. Co więcej, były szef Biura Narodów Zjednoczonych ds.

¹ Dosł. *drug abuse*, zob.: *Report of the International Narcotics Control Board*, International Narcotics Control Board, Geneva 1977, s. 22.

² W większości przypadków chodzi jednak o przerzut kokainy z krajów Ameryki Łacińskiej przez Afrykę Zachodnią do Europy. Przerzut heroiny z Azji (głównie z Pakistanu) ma miejsce z wykorzystaniem kurierów (najczęściej obywateli Nigerii – 81%) i na o wiele mniejszą skalę, ponieważ ze względu na położenie geograficzne Afryka Zachodnia nie leży na głównej drodze przerzutowej opium, którego aż 92% światowej produkcji pochodzi z Afganistanu. Niemniej jednak, zaobserwowano obecność zachodnioafrykańskich sieci przemytniczych w Bangkoku w Tajlandii, gdzie mają dostęp do heroiny wytwarzanej w Mjanmie (dawniej Birma), zob.: *Drug Trafficking as a Security Threat in West Africa*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, November 2008, s. 4, 29.

³ V. Felbab-Brown, *The West African Drug Trade in Context of the Region Illicit Economies and Poor Governance*, Presentation to Conference on Drug Trafficking in West Africa, Arlington, 14 October 2010, s. 1, http://www.brookings.edu/~media/research/files/speeches/2010/10/14%20africa%20drug%20trade%20felbabbrown/1014_africa_drug_trade_felbabbrown.pdf [17.05.2013].

⁴ R. Johansen, *Guinea-Bissau: A new hub for cocaine trafficking*, United Nations Office on Drugs and Crime, “Perspectives” May 2008, No. 5, s. 4; J. Krischke, *The Coke Coast and Failed States in Africa*, “World Politics Review” 9 September 2008, <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/2629/the-coke-coast-cocaine-and-failed-states-in-africa> [15.05.2013].

Narkotyków i Przestępczości (*United Nations Office on Drug and Crime*, UNODC), Antonio Maria Costa, w czasach swego urzędowania w latach 2002–2010 w jednej z wypowiedzi przyznał: „Nie mam wątpliwości, że wkrótce zobaczymy produkcję [narkotyków – J.M.]”⁵. Nie pomylił się – do połowy 2013 r. na terytorium Nigerii zdołano zlokalizować pięć⁶ wielkich laboratoriów służących do produkcji metamfetaminy⁷, która następnie przemycana jest m.in. do Azji Południowo-Wschodniej i Republiki Południowej Afryki⁸.

Neil Carrier z Uniwersytetu Oksfordzkiego oraz Gernot Klantschnig z Uniwersytetu w Nottingham – badacze zajmujący się problemem narkobiznesu w Afryce polemizują z oficjalnym dyskursem medialnym, a często i naukowym, wskazującym przede wszystkim na powiązania z mafią, kartelami, baronami narkotykowymi itp., którzy prezentuje wizję tzw. wojny z narkotykami (*war on drugs*), polegającej na narkotykowej prohibicji, pomocy wojskowej czy interwen-

⁵ Cyt. za: Ibidem.

⁶ Z czego cztery w Lagos.

⁷ Metamfetamina – organiczny związek chemiczny, psychostymulant, pochodna amfetaminy. Jej działanie zbliżone jest do amfetaminy, trwa jednak dłużej, a stan odurzenia jest znacznie intensywniejszy. Jest również od niej bardziej toksyczna – duże dawki powodują uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego. Hasło: *Methamphetamine*, PubChem database, National Center for Biotechnology Information, <http://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/summary/summary.cgi?cid=10836#x321> [10.05.2013]; hasło: *Methamphetamine*, DrugBank Version 4.1. database, The Metabolomics Innovation Centre. University of Alberta, <http://www.drugbank.ca/drugs/DB01577> [10.05.2013].

⁸ A także do państw regionu takich jak: Benin, Senegal czy Kamerun, zob.: M. Mark, *Homegrown crystal meth industry sparks West Africa crime wave*, „The Guardian” 29 March 2013, <http://www.theguardian.com/world/2013/mar/29/crystal-meth-west-africa-crime> [10.04.2013]; R. Skelton, *Meth Labs Found in West Africa as Transit Hub Turns to Producing*, „Bloomberg.com” 15 March 2013, <http://www.bloomberg.com/news/2013-03-15/meth-labs-found-in-west-africa-as-transit-hub-turns-to-producing.html> [10.04.2013]; R. Nyukuri, *Another Methamphetamine Laboratory in Nigeria Scales Concerns Over Heightened Drug Business*, „Bizrika. The Official Gateway to African Business” 22 April 2013, <http://www.bizrika.com/news-item/another-methamphetamine-laboratory-in-nigeria-scaling-concerns-over-heightened-drug-business/> [26.04.2013].

cjach militarnych, promowaną głównie przez Stany Zjednoczone jako wyraz ich polityki narkotykowej, której początek przypisuje się Richardowi Nixonowi⁹. Neil Carrier i Gernot Klantschnig są zdania, iż operacje przemytu narkotyków wyglądają podobnie na całym świecie: zawsze jest to proceder na dużą skalę, napędzający ogromne zyski i wymagający zaangażowania wielu różnych uczestników; odrzucają jednocześnie pokutujące od lat przekonanie, iż zjawisko handlu narkotykami jest nowe i wcześniej na obszarze Afryki nieznane¹⁰. Wspomniany już Antonio Maria Costa w artykule dla brytyjskiego „The Observer”¹¹ w 2008 r. napisał „Afryka nigdy nie miała poważnego problemu narkotykowego (nie licząc upraw marihuany w Maroku)”¹². Jednak parę miesięcy później na szczycie Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (*Economic Community of West African States*, ECOWAS) w Prai przyznał, że: „Istnieje zagrożenie, iż Afryka Zachodnia stanie się epicentrum światowego przemytu narkotyków, jak również związanej z nim przestępczości i korupcji”¹³.

Taka niejako ahistoryczna wizja zaangażowania Afrykanów w handel narkotykami, który jakoby wcześniej nie miał miejsca nie jest zgodna z rzeczywistością. Handel, tak samo jak i używanie środków odurzających cieszą się na kontynencie afrykańskim długą tradycją. Jako przykład wystarczy podać produkcję i handel lokalnymi substancjami odurzającymi, takimi jak *kola* i *kat*. *Kola* w języku polskim zna-

⁹ To właśnie jemu przypisuje się użycie wyrażenia *war on drugs*, zaś w 1972 r. oficjalne ogłoszenie „wojny totalnej” przeciwko „wrogowi numer jeden Ameryki”, za którego uznał narkotyki. Niemniej jednak trzeba pamiętać, iż w rzeczywistości kontynuował on politykę prohibicyjną obowiązującą wówczas w USA już od kilku dekad, zob.: N. Carrier, G. Klantschnig, *Africa and the War on Drugs*, Zed Books, London – New York 2012, s. 2–3.

¹⁰ Ibidem, s. 1–77.

¹¹ Tygodnik ukazujący się w niedzielę, jest niejako niedzielnym wydaniem dziennika „The Guardian” (wydawany przez to samo wydawnictwo).

¹² A. M. Costa, *Every line of cocaine means that little part of Africa dies*, „The Observer” 9 March 2008, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2008/mar/09/drugtrade.unitednations> [20.06.2013].

¹³ *Drug crime poses serious threat to West Africa, warns UN official*, UN News Centre, 28 October 2008, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=28738#.U8t0o7EUevQ> [20.06.2013].

na jako kola zaostrzona to gatunek wiecznie zielonego drzewa, rosnącego dziko, jak również uprawianego na terenie tropikalnych lasów Afryki Zachodniej (w Beninie, Nigerii czy Togo), a także w Kamerunie i Angoli. Orzeszki koli zawierają kofeinę i są silnie pobudzające, w Afryce wykorzystywane są głównie jako używka do żucia, ale także środek leczniczy¹⁴. Ich użycie sięga czasów bardzo dawnych, szacuje się, iż w zachodnim Sudanie orzeszki koli żuje się od blisko tysiąca lat, a w Sudanie środkowym od 500 lat. Używka ta stała się również cenionym towarem handlowym, wzmianki o handlu orzeszkami koli uprawianymi na terenach obecnej Liberii, Ghany czy Sierra Leone, pochodzą już z XIII w. Handlem tym, który sięgał aż do wybrzeża Morza Śródziemnego, zajmowali się głównie kupcy z ówczesnego Imperium Mali¹⁵. *Kat* z kolei, w języku polskim występujący pod nazwą czuwaliczki jadalnej, rozpowszechniony jest szczególnie w Afryce Wschodniej i na Półwyspie Arabskim (głównie w Jemenie). Jest to zimozielona roślina, której suszone liście używane są do żucia lub sporządzania naparu, posiadają one właściwości silnie stymulujące. Pierwsze zapisy o uprawie katu pochodzą z XIV w. i dotyczą obszaru obecnej Etiopii, skąd najprawdopodobniej szybko rozprzestrzenił się na terytorium współczesnego Jemenu¹⁶. W Polsce po nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 29 lipca 2005 r.¹⁷, dokonanej w 2009 r.¹⁸, posiadanie czuwaliczki jadalnej w jakiegokolwiek postaci jest nielegalne, podobnie jak w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie czy w wielu innych państwach europejskich i arabskich¹⁹, a od czerwca 2014 r. po burzliwych politycznych dyskusjach również w Wielkiej Brytanii²⁰.

¹⁴ Hasło: *Kola nut*, Encyclopedia Britannica, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/321308/kola-nut> [19.05.2013].

¹⁵ N. Carrier, G. Klantschnig, op. cit., s. 24–25.

¹⁶ Ibidem, s. 28–32.

¹⁷ *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii*, Dz. U. 2005 nr 179 poz. 1485.

¹⁸ *Ustawa z dnia 20 marca 2009 roku o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, Dz. U. 2009 nr 63 poz. 520.

¹⁹ B. Błaszczyk, *Przeklęta roślina źródłem rzadkiej przyjemności*, „Rzeczpospolita” 22.02.2008, <http://www.rp.pl/arttykul/96749.html> [16.06.2013].

²⁰ Przeciwnicy nowej ustawy wprowadzającej zakaz posiadania i sprzedaży katu argumentowali, iż wprowadzenie jej w życie będzie kosztowało brytyjski

Przyczyn stojących za wyłonieniem się Afryki jako ważnego punktu przerzutowego narkotyków w latach 70. i 80. XX w. możemy upatrywać się w ówczesnych globalnych tendencjach występujących w handlu narkotykami. W latach 70. miał miejsce znaczący wzrost popytu na kokainę i heroinę, co z kolei prowadziło do tworzenia się relatywnie dużych i hierarchicznych organizacji zajmujących się przemytem narkotyków w kolejnej dekadzie (np. kartel z Medellín Pablo Escobara). Rosnący popyt i podaż na kokainę i heroinę pociągały za sobą większą aktywność organów ścigania, zarówno w krajach producenckich, jak i docelowych miejscach przeznaczenia i konsumpcji narkotyków, a co za tym idzie na głównych trasach przerzutowych. Afryka, a w szczególności Afryka Zachodnia, jawiła się tym samym, jako alternatywne i „bezpieczniejsze” rozwiązanie. Do początku lat 90. XX w. głównym punktem przerzutowym w Afryce Zachodniej pozostawał port w Lagos. W późniejszych latach proceder ten rozprzestrzenił się na inne miasta Afryki Zachodniej, jak również region Afryki Wschodniej²¹.

Najbardziej znanym bohaterem narkotykowej prosperity Lagos tego okresu jest postać Joe Browna Akubueze – przemytnika heroiny ujętego 23 grudnia 1993 r. w Lagos we wspólnej akcji nigeryjskich i amerykańskich sił policyjnych. J. B. Akubueze aranżował cały pro-

rząd 150 mln funtów (GBP), a ponadto zantagonizuje władze z emigrantami z Rogu Afryki (głównie z Somalii, Etiopii czy Jemenu). To właśnie na ich użytek na londyńskim lotnisku Heathrow co dwa dni lądowały samoloty ze świeżymi dostawami katu, wspomina się również o mieszkańcach krajów rozwijających, np. hrabstwa Meru w Kenii, dla których uprawa katu jest jedynym źródłem dochodu i podstawą lokalnej gospodarki. Co ciekawe, do wprowadzenia nowego prawa zakazującego użycia i posiadania katu nawoływała społeczność somalijska w Cardiff, argumentując, iż używka ta szkodzi zdrowiu psychicznemu, jak również przyczynia się do rozpadu rodzin, zob. J. Huppert, *There's simply no case for banning khat*, „The Guardian” 31 March 2014, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/31/no-case-ban-khat-organised-crime> [29.06.2014]; *Stimulant khat banned as illegal class C drug in UK*, BBC News, 24 June 2014, <http://www.bbc.com/news/uk-wales-south-east-wales-27991393> [29.06.2014].

²¹ N. Carrier, G. Klantschnig, op. cit., s. 89–90; P. Reuter, *The Political Economy of Drug Smuggling*, w: M. Vellinga (ed.), *The Political Economy of the Drug Industry*, University Press of Florida, Gainesville 2004, s. 132–134.

ceder z Bangkoku, narkotyki przyływały w plastikowych pojemnikach ukrytych na płynących z Tajlandii kontenerowcach. Przyjmuje się, że był on odpowiedzialny za przeszmugłowanie 250 kg heroiny, która trafiała do Nigerii z Tajlandii, a następnie była przepakowywana i wysyłana do Stanów Zjednoczonych. Mimo iż od ujęcia Nigeryjczyka minęło już ponad 20 lat, to w przekazie medialnym wciąż uchodzi on za archetypowego afrykańskiego handlarza narkotyków. Choć sam starał się pozować na pechowego przedsiębiorcę, który po serii nieudanych operacji biznesowych zaczął parać się przemytem narkotyków, nie widząc innej nadziei na utrzymanie rodziny, niezmiennie przedstawiany jest jako „najbardziej znany narkotykowy baron Nigerii”²².

Międzynarodowe wysiłki mające na celu walkę z przemytem narkotyków w Afryce Zachodniej, jak do tej pory nie odniosły sukcesu. Trzeba przy tym podkreślić, iż za sukces poczytywane byłoby przeniesienie się handlu narkotykowego w inne miejsce, nikt bowiem obecnie nie wierzy, iż proceder ten można całkowicie wyeliminować. Tendencja jest jednak odwrotna, od 2005 r. obserwuje się wzrost operacji przemytu narkotyków na dużą skalę, przeprowadzanych głównie przez obywateli państw Ameryki Łacińskiej i Europy, z wykorzystaniem nowych „popularnych” punktów przerzutowych umieszczonych w małych państwach zachodnioafrykańskich takich jak: Gambia, Gwinea czy Gwinea Bissau²³.

Szybki rozwój szeroko pojętego narkobiznesu w Afryce Zachodniej począwszy od końca lat 90. XX w. jest najczęściej przypisywany słabo-

²² N. Carrier, G. Klantschnig, op. cit., s. 78–79, 90; S. Ellis, *West Africa's International Drug Trade*, „African Affairs” 2009, No. 108 (431), s. 190–191; G. Pietrostefani, *Geografia delle droghe illecite: guerra alla droga: droga alla guerra*, Editoriale Jaca Book, Milano 2003, s. 241–242.

²³ N. Carrier, G. Klantschnig, op. cit., s. 98–99. Dobrym przykładem jest proces, który toczył się przed gambijskim sądem w Bandzulu, w którym 8 cudzoziemców (m.in. z Wenezueli, Holandii, Meksyku i Nigerii) zostało skazanych na 50 lat więzienia za próbę przemytu do Europy kokainy wartej 130 mln USD, którą skazani ukryli w jednej z rybackich wiosek na wybrzeżu Gambii, zob.: *Gambia jails eight foreigners for drug trafficking*, France24, 12 October 2011, <http://www.france24.com/en/20111012-gambia-jails-eight-foreigners-drug-trafficking-cocaine-50-years-prison/> [18.05.2013].

ści państw regionu i poważnym kryzysom państwowości. To właśnie w Afryce Subsaharyjskiej znajduje się największa liczba państw o wysokim i podwyższonym stopniu dysfunkcyjności (nazywanych upadłymi – *failed states*, znajdującym się w stanie rozkładu – *collapsed states* lub państwami wrażliwymi – *fragile states*)²⁴.

Wspomniani już badacze Neil Carrier i Gernot Klantschnig różnią w dyskursie naukowym dotyczącym przemytu i handlu narkotykami w Afryce dwa podejścia do słabości państw afrykańskich – potencjalnych epicentrów rozwoju narkobiznesu. W myśl pierwszego z nich państwo jest zbyt słabe instytucjonalnie by powstrzymać przemytników, brak mu kontroli nad całością terytorium państwowego, granice są nieszczelne, a organy ścigania nieskuteczne. W przypadku drugiego podkreśla się, że państwo nie tylko jest zbyt słabe jeśli chodzi o zdolność egzekwowania władzy państwowej, kontroli terytorium państwowego oraz utrzymywania prawa i porządku, ale również bezpośrednio zaangażowane w działalność przestępczą. Mówi się wręcz o „kupowaniu” państw afrykańskich przez kartele narkotykowe (głównie latynoamerykańskie), które zyskują tym samym oficjalną ochronę dla swych narkotykowych interesów, a w bardziej ekstremalnych przypadkach angażują w przemyt i handel narkotykami aktorów państwowych²⁵. Przykładem tego rodzaju działalności jest właśnie Gwinea Bissau.

Gwinea Bissau – „pierwsze afrykańskie narkopaństwo”

Gwinea Bissau jest to niewielka była kolonia portugalska w Afryce Zachodniej. Państwo o powierzchni 36 125 km² posiada bardzo roz-

²⁴ R. Kłosowicz, J. Mormul, *Pojęcie dysfunkcyjności państw – geneza i definicje*, w: R. Kłosowicz (red.), *Państwa dysfunkcyjne i ich destabilizujący wpływ na stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013, s. 21–24, 30–33.

²⁵ N. Carrier, G. Klantschnig, op. cit., s. 106–109.

winiętą linię brzegową oraz archipelag wysp Bijagós. Całość terytorium zamieszkuje niewiele ponad 1,5 mln mieszkańców²⁶. Od czasu uzyskania niepodległości 10 września 1974 r. jest ona wstrząsana kolejnymi zamachami stanu, których przyczyn należy upatrywać m.in. w bardzo silnej pozycji bissauskiej armii oraz dużym rozdrobnieniu etnicznym społeczeństwa. W 1998 r. doszło nawet do wojny domowej, w czasie której miała miejsce interwencja wojskowa państw sąsiednich: Senegalu i Gwinei²⁷. Ostatni zamach stanu przeprowadzony został przez wojskowych 12 kwietnia 2012 r. Decyzja o przejęciu władzy została podjęta przez armię po nierozstrzygniętych w pierwszej turze wyborach prezydenckich, w których prowadził urzędujący premier Carlos Gomes Júnior²⁸. Oficjalnym powodem zamachu stanu deklarowanym przez nowo powstałą juntę była chęć zapobieżenia obcej interwencji i udaremnienia spisku mającego na celu fizyczną eliminację bissauskiej armii. Jako źródło potencjalnej „obcej interwencji” podawano obecność ok. 200 angolskich oficerów, którzy od blisko roku przebywali w Gwinei Bissau, pomagając w szkoleniu i reformie wojska. Zamach stanu w Gwinei Bissau miał miejsce zaledwie miesiąc po podobnym wydarzeniu w Mali, gdzie w marcu 2012 r. młodzi oficerowie przejęli władzę tuż przed mającymi się odbyć wyborami prezydenckimi. Niemniej jednak zupełnie inaczej niż w przypadku Mali, które w wyniku trwającej wówczas rebelii Tuaregów utraciło kontrolę nad północą kraju, choć przez lata uznawane było za mode-

²⁶ *Guinea-Bissau*, The World Factbook, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pu.html> [16.06.2013].

²⁷ M. P. Temudo, *From 'People's Struggle' to 'This War of Today': Entanglements of Peace and Conflict in Guinea-Bissau*, "Africa" 2008, No. 78(2) s. 245–263.

²⁸ Warto dodać, iż od uzyskania niepodległości żadnemu z prezydentów Gwinei Bissau nie udało się dotrwać do końca swojej kadencji, oprócz zmarłego w styczniu 2012 r. Malama Bacai Sanhá, każdy kolejny prezydent był obalany przez bissauską armię, zob.: A. Hirsch, *Guinea-Bissau coup suspected as military seizes parts of capital*, "The Guardian" 13 April 2012, <http://www.theguardian.com/world/2012/apr/13/guinea-bissau-coup-suspected> [2.12.2012].

lową demokrację w regionie, Gwinea Bissau nigdy takowym tytułem pochwalić się nie mogła²⁹.

Nie tylko polityczne niepokoje i brak ciągłości w sprawowaniu władzy stanowią główne problemy Gwinei Bissau. Kraj ten należy do najbiedniejszych państw świata, znajduje się także w grupie państw o najniższym wskaźniku rozwoju społecznego (według *Human Development Index 2013* Gwinea Bissau zajmuje 176. na 186 miejsc rankingowych)³⁰. Z kolei w rankingu *Failed States Index 2013* – przygotowywanym przez waszyngtoński *think tank* Fund for Peace przy współpracy z magazynem „Foreign Policy” Gwinea Bissau uplasowała się na 15. miejscu³¹, co stawia ją tym samym w gronie państw o wysokim stopniu dysfunkcyjności. Gwinea Bissau nie posiada ropy naftowej czy diamentów³², jest krajem rolniczym, którego produkcja skupiona jest głównie

²⁹ A. Nossiter, *Guinea-Bissau Premier, Election Front-Runner, Is Deposed in a Coup*, „The New York Times”, 13 April 2012, http://www.nytimes.com/2012/04/14/world/africa/guinea-bissau-coup-removes-presidential-front-runner.html?pagewanted=all&_r=2& [03.12.2012]; *Confusion over Guinea-Bissau PM after 'coup'*, BBC News, 13.04.2012, <http://www.bbc.com/news/world-africa-17700886> [03.12.2012]. Sam przewrót zaowocował sankcjami międzynarodowymi, m.in. Unia Europejska zakazała wjazdu na swoje terytorium sześciu osobom w jej opinii odpowiedzialnym za przeprowadzenie zamachu (w tym gen. Antonio Indjai), zamroziła również ich zagraniczne aktywa. Z kolei Unia Afrykańska – największa organizacja regionalna na kontynencie afrykańskim – zdecydowała się zawiesić członkostwo Gwinei Bissau aż do czasu przywrócenia porządku konstytucyjnego, zob.: *Guinea-Bissau Suspended from African Union*, Al Jazeera English, 17 May 2012, <http://www.aljazeera.com/news/africa/2012/04/20124171148930754.html> [3.12.2012]; *EU imposes sanctions on Guinea-Bissau coup leaders*, BBC News, 3 May 2012, <http://www.bbc.com/news/world-africa-17939776> [03.12.2012].

³⁰ *Human Development Report 2013. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World*, United Nations Development Programme, New York 2013, s. 146–147.

³¹ *Failed States Index 2013*, Fund for Peace, <http://ffp.statesindex.org/rankings-2013-sortable> [02.08.2013].

³² W 2009 r. premier Gwinei Bissau Carlos Gomes Júnior ogłosił, iż jego kraj posiada bogate złoża boksytów, fosfatów i ropy naftowej (w strefie przybrzeżnej), zob.: *Guinea-Bissau announces it has reserves of bauxite, phosphates and oil*, Macau Hub, 15 December 2009, <http://www.macauhub.com.mo/en/2009/12/15/8268/> [30.04.2013]. Do chwili obecnej jednak ich eksploatacja się jeszcze nie rozpoczęła.

na orzechach nerkowca zachodniego³³. Przedstawiana jest w mediach, a także raportach instytucji międzynarodowych, zwłaszcza w drugiej połowie pierwszej dekady XXI w. jako pierwsze „afrykańskie narkopanstwo”, w którym wartość przemycanych narkotyków jest większa niż produkt narodowy brutto. Taka opinię możemy znaleźć np. w raporcie *Guinea-Bissau: in need of a state*, opublikowanym w lipcu 2008 r. przez International Crisis Group, w którym czytamy: „Istnieje poważne zagrożenie, że Gwinea Bissau stanie się narkopanstwem, «ziemią niczyją» w sensie politycznym i administracyjnym, atrakcyjną dla sieci przemytniczych i terrorystycznych regionu Maghrebu”³⁴. W podobnym mało optymistycznym tonie utrzymany jest raport Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości z listopada 2008 r.: *Drug trafficking as a security threat in West Africa*, w którym stwierdza się, iż istnieje realne ryzyko utraty przez Gwineę Bissau suwerenności i integralności terytorialnej na rzecz zagranicznych i krajowych sieci przestępczych³⁵. Podkreśla się przy tym relatywną bliskość geograficzną Ameryki Południowej, jak i portugalski jako język oficjalny oraz używany powszechnie kreolski (*crioulo*), co może stanowić swoistą *lingua franca* z hiszpańsko- i portugalskojęzycznymi południowoamerykańskimi przemytnikami narkotyków³⁶. Podobny dyskurs pojawiał się również w uznanej prasie światowej,

³³ B. Boubacar-Sid, E. G. E. Creppy, Q. Wodon, *Cashew Production, Taxation, and Poverty in Guinea-Bissau*, w: B. Boubacar-Sid, E. G. E. Creppy, E. Gacitua-Mario, Quentin Wodon (eds.), *Conflict, Livelihoods, and Poverty in Guinea-Bissau*, World Bank Working Paper No. 88, The World Bank, Washington 2007, s. 77–88.

³⁴ *Guinea-Bissau: in need of a state*, International Crisis Group, Africa Report nr 142, July 2008, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/west-africa/guinea-bissau/Guinea-Bissau%20In%20Need%20of%20a%20State.pdf> [10.05.2014].

³⁵ *Drug Trafficking as a Security Threat in West Africa*, op.cit.

³⁶ Np.: P. Fletcher, *Guinea-Bissau economy captive to cocktail snack*, Reuters, 15 July 2008, <http://www.reuters.com/article/2008/07/16/us-bissau-food-cashews-idUSL1146527220080716> [30.04.2013]; M. de Queiroz, *Guinea-Bissau: One Step from Becoming First African “Narco-State”*, Inter Press Service, 1 February 2008, <http://www.ipsnews.net/2008/02/guinea-bissau-one-step-from-becoming-first-african-narco-state/> [30.04.2013].

o Gwinei Bissau jako „pierwszym afrykańskim narkopaństwie” pisały między innymi: „New York Times”³⁷, „Washington Post”³⁸, brytyjski „The Guardian”³⁹, niemiecki „Der Spiegel”⁴⁰ czy hiszpański „El País”⁴¹.

Opinie takie szczególnie nasiliły się po marcu 2009 r., kiedy to sceną polityczną Gwinei Bissau wstrząsnęły dwa zabójstwa, najpierw szefa sił zbrojnych gen. Batisty Tagme Na Waie, a następnie – prawdopodobnie w odwecie – skonfliktowanego z nim prezydenta Nino Vieiry. Zabójstwa te interpretowano w kontekście przepychanek i walk na szczytach bisauskiej władzy, mających na celu przejęcie kontroli nad przemysłem i handlem narkotykami⁴². Powtarzały się przy tym pogłoski, iż za-

³⁷ Np. D. O'Regan, *Narco-States: Africa's Next Menace*, „The New York Times” 12 March 2012, http://www.nytimes.com/2012/03/13/opinion/narco-states-africas-next-menace.html?_r=0 [30.04.2013]; A. Nossiter, *Leader Ousted, Nation Is Now a Drug Haven*, „The New York Times” 1 November 2012, <http://www.nytimes.com/2012/11/02/world/africa/guinea-bissau-after-coup-is-drug-trafficking-haven.html?pagewanted=all> [01.05.2013].

³⁸ Np.: A. M. Costa, *Cocaine Finds Africa*, „Washington Post” 29 July 2008, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/07/28/AR2008072802466.html> [30.04.2013]; R. Callimachi, *Africa a New Conduit for Europe's Drugs*, „Washington Post” 29 July 2007, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/07/29/AR2007072900416_pf.html [30.04.2013].

³⁹ Np.: E. Vulliamy, *How a tiny West African country became the world's first narco-state*, „The Guardian” 9 March 2008, <http://www.theguardian.com/world/2008/mar/09/drugstrade> [01.05.2013]; C. Sourt, *Africa's first narco-state?*, „The Guardian” 9 March 2009, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/mar/06/guinea-bissau-drugs-trade> [01.05.2013].

⁴⁰ A. Smolczyk, *Africa's Cocaine Hub: Guinea-Bissau a 'Drug Trafficker's Dream'*, 8 March 2013, <http://www.spiegel.de/international/world/violence-plagues-african-hub-of-cocaine-trafficking-a-887306.html> [01.05.2013].

⁴¹ Np.: F. Relea, *La nueva ruta de la droga corrompe África*, „El País” 8 marzo 2009, http://internacional.elpais.com/internacional/2009/03/08/actualidad/1236466808_850215.html [30.06.2013]; F. Relea, *En el corazón del 'narcoestado'*, „El País” 28 junio 2009, http://elpais.com/diario/2009/06/28/domingo/1246161153_850215.html [30.06.2013].

⁴² A. N. Bybee, *Narco state or failed state? Narcotics and politics in Guinea-Bissau*, PhD dissertation submitted to School of Public Policy, George Mason University, Fairfax, Vermont 2011, s. 13, 79, <http://digilib.gmu>.

równy kolumbijski FARC (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia*), jak i Al-Kaida i Hezbollah mają w kraju swoich przedstawicieli, mających sprawować pieczę nad kwitnącym narkotykowym interesem, a jednocześnie podsycać klimat sprzyjający przemocy politycznej. Niemniej jednak informacje o działalności grup terrorystycznych w Gwinei Bissau w żaden sposób nie zostały potwierdzone. Co prawda w 2007 r. w związku z zabójstwem pary francuskich turystów w Mauretanii, miało miejsce aresztowanie przez francuską policję na terenie Gwinei Bissau dwóch obywateli Mauretanii powiązanych z komórkami terrorystycznymi w Afryce Północnej. Niemniej jednak również francuskie władze przyznały, iż Gwinea Bissau nie jest dla terrorystów państwem pierwszego wyboru⁴³. Zapomina się bowiem, że państwa o wysokim stopniu dysfunkcyjności, a za takie z pewnością można uznać Gwineę Bissau nie są aż tak atrakcyjne dla międzynarodowych siatek terrorystycznych jak mogłoby się wydawać. Bardziej sprzyjające warunki globalna organizacja terrorystyczna może znaleźć w państwie słabym (często autorytarnym), ale mimo wszystko funkcjonującym, co

edu/dspace/handle/1920/6618 [03.05.2013]; L. Polgreen, A. Cowell, *Soldiers Kill Guinea-Bissau's President After Death of Army Chief, Diplomats Say*, "The New York Times" 2 March 2009, http://www.nytimes.com/2009/03/03/world/africa/03guinea.html?_r=0 [03.05.2013]; K. Kubiak, *Państwo upadłe Gwinea Bissau*, w: R. Kłosowicz, A. Mania (red.), *Problem upadku państw w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 119–128. Jakkolwiek pojawiają się też głosy, iż głównym powodem zabójstw z marca 2009 r. była coraz większa frakcjonalizacja armii oraz trwające właściwie od uzyskania niepodległości walki na szczycie władzy, zob.: D. Kohnert, *Democratisation via elections in an 'African narco-state'? The case of Guinea-Bissau*, GIGA – German Institute of Global and Area Studies, Institute of African Affairs, MPRA Paper No. 19109, December 2009, s. 2–3, 9.

⁴³ N. Carrier, G. Klantschnig, op.cit., s. 111–113; *Mauritanians arrested for killing French tourists*, Al Arabiya News, 12 January 2008, <http://www.alarabiya.net/articles/2008/01/12/44102.html> [29.04.2013]; *La peine de mort requise contre les tueurs présumés des touristes français*, France 24, 25 mai 2010, <http://www.france24.com/fr/20100524-peine-mort-requise-contre-mauritaniens-accuses-avoir-tue-touristes-francais-nouakchott-al-qaida/> [30.04.2013].

umożliwia jej korzystanie z podstawowej infrastruktury finansowej, logistycznej i technologicznej⁴⁴.

Rozwój narkobiznesu w Gwinei Bissau, tak jak już zostało to wspomniane, zazwyczaj uznaje się za konsekwencję dysfunkcyjności państwa, jego słabości w wypełnianiu swej funkcji kontrolnej, nie tylko nad własnym społeczeństwem, ale również nad całością terytorium państwowego. Wskazuje się przy tym brak przejezdnych dróg (zwłaszcza w porze deszczowej), niepatrolowane rozległe odcinki granic lądowych, czy też postrzępioną linię brzegową z licznymi małymi wysepkami (często niezamieszkanymi), zatokami itd., co dodatkowo utrudnia wykrywanie łodzi i samolotów transportujących narkotyki⁴⁵. Szacuje się, że w ciągu jednego dnia przez Gwineę Bissau szmuglowana jest co najmniej tona kokainy. Proceder ten zazwyczaj wygląda w następujący sposób: kokainę ładuje się na samoloty, które lądują u wybrzeży Gwinei Bissau. Każdy z nich przewozi jednorazowo ok. 800 kg narkotyków. Na miejscu kokaina jest przeładowywana na statki lub na samoloty, albo trafia w ręce narkotykowych kurierów (tzw. mułów), którzy wraz przemytnikami nielegalnych imigrantów do Europy bądź na pokładzie rejsowych samolotów próbują dotrzeć do kraju docelowego⁴⁶. Kolejną podnoszoną kwestią jest praktycznie niefunkcjonujący wymiar sprawiedliwości oraz źle działające organy ścigania (nisko opłacani lub wcale nieotrzymujący wynagrodzenia policjanci, prokuratorzy i sędziowie są bardzo podatni na korupcję)⁴⁷. Najlep-

⁴⁴ R. Kłosowicz, *Państwa dysfunkcyjne w dyskursie o bezpieczeństwie międzynarodowym*, w: R. Kłosowicz (red.), *Państwa dysfunkcyjne i ich destabilizujący wpływ na stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013, s. 141.

⁴⁵ N. Carrier, G. Klantschnig, op. cit., s. 111–112.

⁴⁶ E. Vulliamy, op. cit.

⁴⁷ N. Carrier, G. Klantschnig, op. cit., s. 112; *Guinea-Bissau: in need of a state*, op. cit., s. 22; W ranking Corruption Perception Index z 2013 r., przygotowywanym przez Transparency International, Gwinea Bissau zajmuje 163. miejsce na 175 sklasyfikowanych państwach, tym samym będąc uznawaną za jedno z najbardziej skorumpowanych państw świata. *Corruption Perception Index 2013*, Transparency International, <http://www.transparency.org/cpi2013/results> [30.07.2013].

szą ilustracją dla panującej sytuacji jest fakt, iż do niedawna w Gwinei Bissau nie było ani jednego więzienia. Osoby skazane pomieszkiwały w budynkach bez okien i bez drzwi, najczęściej również bez strażników, z których kiedy tylko chciały swobodnie mogły wychodzić. Pierwszy zakład karny udało się uruchomić w Bissau z pomocą ONZ we wrześniu 2010 r.⁴⁸. Pod uwagę należy również wziąć sytuację sił policyjnych, które najczęściej nie mają do dyspozycji żadnego środka transportu by doprowadzić zatrzymanego na komisariat, tym samym jakakolwiek walka z przemytem i handlem narkotykami, jak również szerzej pojęta przestępczością, jest w praktyce niemożliwa. Marynarka Gwinei Bissau to dwie łodzie, z których jedna znajduje się w naprawie; lotnictwo zaś nie ma ani jednego sprawnego samolotu. Była szefowa policji sądowej (*Polícia Judiciária*)⁴⁹, odpowiedzialnej za walkę z przestępczością, przestępczością zorganizowaną, przemytem narkotyków, terroryzmem i przestępstwami finansowymi, Lucinda Barbosa⁵⁰ miała pod swoją komendą 63 policjantów, z których zaledwie połowa posiadała broń, a część nie miała nawet obuwia. Trzeba przy tym wspomnieć, iż do momentu zainteresowania się problemem narkobiznesu w Gwinei Bissau przez ONZ oraz państwa-darczyńców przekazujących pomoc temu państwu, żadne inicjatywy rządowe mające na celu walkę ze zjawiskiem przemytu i handlu narkotykami nie miały miejsca. Naciski płynące z zewnątrz zostały spowodowane kil-

⁴⁸ N. Carrier, G. Klantschnig, op. cit., s. 112; *Guinea-Bissau: in need of a state*, op. cit., s. 22; *Guinea-Bissau fighting crime without police or prison*, IRIN. Humanitarian news and analysis, 16 October 2009, <http://www.irinnews.org/report/86624/guinea-bissau-fighting-crime-without-police-or-prisons> [02.05.2013]; *Guinea-Bissau: the nearest thing to a prison*, IRIN. Humanitarian news and analysis, 7 February 2007, <http://www.irinnews.org/report/70015/guinea-bissau-the-nearest-thing-to-a-prison> [02.05.2013]; R. Skelton, *Drug hub Guinea-Bissau awaits first prisons*, BBC News, 15 July 2010, <http://www.bbc.com/news/world-africa-10611635> [02.05.2013].

⁴⁹ Drugim rodzajem sił policyjnych w Gwinei Bissau jest policja porządku publicznego (*Polícia de Ordem Pública*).

⁵⁰ Obecnie razem z ówczesną minister sprawiedliwości Carmelitą Pires przebywają na emigracji w Portugalii. Obie kobiety znane były z bezkompromisowej walki z narkobiznesem w Bissau, zastraszone przez skorumpowane wojsko, w końcu zmuszone zostały do wyjazdu.

koma skandalami narkotykowymi z lat 2006–2008, kiedy to odkryto ogromne ilości kokainy, głównie z Wenezueli, jednakże większość towaru zamiast zostać skonfiskowana – „znikała” (np. w 2007 r. policja przechwyciła 634 kg kokainy, jednak w związku z brakiem sprzętu nie mogła skonfiskować więcej, więc kolejne 2,5 t niejako „rozplynęły się w powietrzu”)⁵¹.

Jak już zostało wspomniane, ciężko jest udowodnić, iż wzrastający przemysł narkotyków przez terytorium Gwinei Bissau wynika z bliższego powiązania z międzynarodowym terroryzmem. Pojawiają się dość cyniczne głosy, iż na etykietce „afrykańskiego narkopaństwa” zależy samym Bissauczykom, którzy w ten sposób próbują zwrócić na siebie uwagę międzynarodowych darczyńców, jako że na tle innych postkonfliktowych państw Afryki Zachodniej, jak np. Sierra Leone czy Wybrzeże Kości Słoniowej, strumień pieniędzy płynący do Gwinei Bissau jest znacznie mniejszy. Przyniosło to rzeczywiście wymierne efekty w postaci większego zaangażowania ze strony różnego rodzaju agencji pomocowych czy to firmowanych przez ONZ czy to przez organizacje regionalne, jak również bezpośrednio przez Stany Zjednoczone lub Unię Europejską. Przykładem jest choćby wspomniane otwieranie zakładów karnych czy też przekazanie wyposażenia dla sił policyjnych. Zaangażowanie to skupia się jednak w praktyce wyłącznie na walce z istniejącym przemysłem i handlem narkotykami, w ogóle nie poświęcając uwagi wzrastającemu uzależnieniu od narkotyków szerzącemu się wśród bissauskiego społeczeństwa, co coraz częściej jest wynikiem działalności przemytników, którzy znaleźli nowy sposób wynagradza-

⁵¹ A. D. Cordeiro, *As duas mulheres que desafiaram o narcotráfico e os militares de Guiné-Bissau*, “Público” 12 abril 2013, <http://www.publico.pt/destaque/jornal/as-duas-mulheres-que-desafiaram-o-narcotrafico-e-os-militares-26367854> [03.05.2013]; C. Felipe, *Lucinda Barbosa: “Se a Guiné fosse um país com muito petróleo já lá estariam os capacetes azuis”*, „Jornal de Negócios” 12 dezembro 2013, http://www.jornaldenegocios.pt/economia/detalhe/lucinda_barbosa_se_a_guine_fosse_um_pais_com_muito_petroleo_ja_la_estariam_os_capacetes_azuis.html [15.12.2013]; K. Sullivan, *Route of Evil*, „Washington Post” 25 May 2008, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/05/24/AR2008052401676.html?sid=ST2008052401733> [03.05.2013].

nia swoich pracowników, zamiast pieniędzy opłacają ich działkami kokainy⁵².

Warto również wspomnieć, że choć tradycyjnie to głównie Latynosi zajmowali się przerzutem narkotyków, obecnie w Afryce Zachodniej (w tym w Gwinei Bissau) przemytnikami są też Rosjanie, Ukraińcy, Holendrzy, Libańczycy czy Marokańczycy. Większość kokainy przemycanej przez Afrykę do Europy kończy swą destynację w Portugalii lub Hiszpanii, a ostatnio coraz częściej również w Wielkiej Brytanii. Przy czym, choć nieczęsto się o tym mówi, od kilku lat według danych UNODC, Hiszpania i Zjednoczone Królestwo przewyższają już Stany Zjednoczone w konsumpcji kokainy na jednego mieszkańca. Szacunki tej organizacji wskazują, iż rocznie w Europie konsumowane jest ok. 130 t kokainy, z czego w 2007 r. 47 t docierało do miejsca swego przeznaczenia tranzytem przez Afrykę (głównie Afrykę Zachodnią). W 2010 r. liczba ta spadła do 18 t⁵³. Wydaje się jednak, że dane te są znacznie zaniżone. Powyższe powody przyczyniają się do coraz większego zainteresowania problemem narkobiznesu w Afryce Zachodniej przez aktorów zewnętrznych, zwłaszcza państwa Europy Zachodniej oraz Stany Zjednoczone. Ostatnie wydarzenia mówią same za siebie: na początku kwietnia 2013 r. przed amerykańskim sądem stanął były dowódca bissauskiej marynarki – kontradmirał José Américo Bubo Na Tchuto, oskarżony o pośredniczenie operacjom przemytu kokainy na wielką skalę z Ameryki Łacińskiej do Europy i Stanów Zjednoczonych. Ludzi takich jak Bubo Na Tchuto, który został ujęty na wodach międzynarodowych przez agentów amerykańskiej Drugs Enfor-

⁵² N. Carrier, G. Klantschnig, op. cit., s. 113–115; K. Sullivan, op. cit.; J. Hatcher, *Guinea-Bissau: How Cocaine Transformed a Tiny African Nation*, "Time" 15 October 2012, <http://world.time.com/2012/10/15/guinea-bissau-how-cocaine-transformed-a-tiny-african-nation/> [03.05.2013]; M. Hoffman, C. Lane, *Guinea-Bissau and South Atlantic Cocaine Trade*, Center for American Progress, 22 August 2013, <http://www.americanprogress.org/issues/security/report/2013/08/22/72557/guinea-bissau-and-the-south-atlantic-cocaine-trade/> [25.08.2013].

⁵³ *Drug Trafficking as a Security Threat in West Africa*, op. cit., s. 18–20; *Transnational Organized Crime in West Africa: A Threat Assessment*, United Nations Office on Drugs and Crime, February 2013, s. 17–18.

cement Administration (DEA)⁵⁴, jest na amerykańskiej czarnej liście baronów narkotykowych tzw. *drugs kingpins* o wiele więcej⁵⁵. Nasuwa się jednak pytanie czy aresztowania pojedynczych osób odpowiedzialnych za handel i przemysł narkotyków w tym rejonie świata w znaczący sposób przyczyniają się do rozwiązania tego o wiele bardziej złożonego problemu i jego oddziaływania na bezpieczeństwo poszczególnych państw, jak i całego regionu.

Podsumowanie

Obecność Afryki Zachodniej, a w szczególności Gwinei Bissau, na mapie światowego handlu i przemytu „twardych narkotyków”, takich jak kokaina i heroina, wydaje się niezagrożona, gdyż ciągle jest ona bardzo atrakcyjna dla międzynarodowych siatek przestępczych. Stąd też walka z tym procederem w przypadku często wysoko dysfunkcyjnych państw zachodnioafrykańskich, prawdopodobnie powinna przebiegać co najmniej dwutorowo, zarówno poprzez skuteczną politykę antynarkotykową (w tym pomoc osobom uzależnionym wewnątrz kraju jako element prewencyjny), jak również wzmocnienie struktur państwa i społeczeństwa obywatelskiego. Dotychczas przedsięwzięte próby, wewnętrzne, jak i zewnętrzne, nie odniosły skutku, a sytuacja po zamachu wojskowym z kwietnia 2012 r. sprawia wrażenie jeszcze bardziej sprzyjającej rozwojowi narkobiznesu, ciężko więc mówić

⁵⁴ Amerykańska agencja rządowa, której zadaniem jest szeroko pojęta „walka z narkotykami” oraz z przestępstwami narkotykowymi związanymi z USA choć popełnianymi poza granicami kraju.

⁵⁵ R. Valdmanis, A. Andrade, *Jose Americo Bubo na Tchuto, Guinea-Bissau Drug Kingpin, Arrested In Undercover Sting Operation*, “Huffington Post” 4 April 2013. http://www.huffingtonpost.com/2013/04/04/jose-americo-bubo-na-tchuto-arrested_n_3016782.html [10.05.2013]; A. Nossiter, *U.S. Sting That Snared African Ex-Admiral Shines Light on Drug Trade*, “The New York Times” 15 July 2013, http://www.nytimes.com/2013/04/16/world/africa/us-sting-that-snared-guinea-bissau-ex-admiral-shines-light-on-drug-trade.html?_r=0 [30.07.2013].

o zmianie na lepsze w krótkiej perspektywie czasowej. Niemniej jednak nieustające wysiłki z zewnątrz, takie jak akcje przeprowadzane przez amerykańską agencję Drug Enforcement Administration czy programy społeczne mające na celu rozwój społeczeństwa obywatelskiego jak np. kanadyjski International Peace and Prosperity Project⁵⁶, dają nadzieję na zmianę w dalszej przyszłości.

BIBLIOGRAFIA

- Błaszczyk Beata, *Przekłeta roślina źródłem rzadkiej przyjemności*, „Rzeczpospolita” 22.02.2008, <http://www.rp.pl/artukul/96749.html> [16.06.2013].
- Boubacar-Sid Barry, Creppy Edward G. E., Wodon Quentin, *Cashew Production, Taxation, and Poverty in Guinea-Bissau*, w: Boubacar-Sid Barry, Edward G. E. Creppy, Estanislao Gacitua-Mario, Quentin Wodon (eds.), *Conflict, Livelihoods, and Poverty in Guinea-Bissau*, World Bank Working Paper No. 88, The World Bank, Washington 2007.
- Bybee Ashley Neese, *Narco state or failed state? Narcotics and politics in Guinea-Bissau*, PhD dissertation submitted to School of Public Policy, George Mason University, Fairfax, Vermont 2011, <http://digilib.gmu.edu/dspace/handle/1920/6618> [03.05.2013].
- Callimachi Rukmini, *Africa a New Conduit for Europe's Drugs*, „Washington Post” 29 July 2007, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/07/29/AR2007072900416_pf.html [30.04.2013].
- Carrier Neil, Klantschnig Gernot, *Africa and the War on Drugs*, Zed Books, London – New York 2012.
- Confusion over Guinea-Bissau PM after 'coup'*, BBC News, 13.04.2012, <http://www.bbc.com/news/world-africa-17700886> [03.12.2012].
- Cordeiro Ana Dias, *As duas mulheres que desafiaram o narcotráfico e os militares de Guiné-Bissau*, „Público” 12 abril 2013, <http://www.publico.pt/destaque/jornal/as-duas-mulheres-que-desafiaram-o-narcotrafico-e-os-militares-26367854> [03.05.2013].

⁵⁶ Projekt realizowany w latach 2004–2009 w Gwinei Bissau przez Canadian International Institute of Applied Negotiations we współpracy z Carleton University z Ottawy. Jego celem były działania prewencyjne mające zniwelować obecność przemocy w życiu politycznym kraju, jak również rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Więcej o projekcie na stronie CIIAN: <http://www.ciiian.org/projects1.shtml#gb> [01.06.2013].

- Corruption Perception Index 2013*, Transparency International, <http://www.transparency.org/cpi2013/results> [30.07.2013].
- Costa Antonio Maria, *Cocaine Finds Africa*, "Washington Post" 29 July 2008, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/07/28/AR2008072802466.html> [30.04.2013].
- Costa Antonio Maria, *Every line of cocaine means that little part of Africa dies*, "The Observer" 9 March 2008, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2008/mar/09/drugstrade.unitednations> [20.06.2013].
- Dias Cordeiro Ana, *As duas mulheres que desafiaram o narcotráfico e os militares de Guiné-Bissau*, "Público", 12.04.2013, <http://www.publico.pt/des-taque/jornal/as-duas-mulheres-que-desafiaram-o-narcotrafico-e-os-militares-26367854> [20.06.2013].
- Drug crime poses serious threat to West Africa, warns UN official*, UN News Centre, 28 October 2008, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=28738#.U8t0o7EUevQ> [20.06.2013].
- Drug Trafficking as a Security Threat in West Africa*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, November 2008.
- Ellis Stephen, *West Africa's International Drug Trade*, "African Affairs" 2009, No. 108 (431).
- EU imposes sanctions on Guinea-Bissau coup leaders*, BBC News, 3 May 2012, <http://www.bbc.com/news/world-africa-17939776> [03.12.2012].
- Failed States Index 2013*, Fund for Peace, <http://ffp.statesindex.org/rankings-2013-sortable> [02.08.2013].
- Felbab-Brown Vanda, *The West African Drug Trade in Context of the Region Illicit Economies and Poor Governance*, Presentation to Conference on Drug Trafficking in West Africa, Arlington, 14 October 2010, http://www.brookings.edu/~media/research/files/speeches/2010/10/14%20africa%20drug%20trade%20felbabbrown/1014_africa_drug_trade_felbab-brown.pdf.
- Felipe Celso, *Lucinda Barbosa: "Se a Guiné fosse um país com muito petróleo já lá estariam os capacetes azuis"*, "Jornal de Negócios" 12 diciembre 2013, http://www.jornaldenegocios.pt/economia/detalhe/lucinda_barbosa_se_a_guine_fosse_um_pais_com_muito_petroleo_ja_la_estariam_os_capacetes_azuis.html [15.12.2013].
- Fletcher Pascal, *Guinea-Bissau economy captive to cocktail snack*, Reuters, 15 July 2008, <http://www.reuters.com/article/2008/07/16/us-bissau-food-cashews-idUSL1146527220080716> [30.04.2013].
- Gambia jails eight foreigners for drug trafficking*, France24, 12 October 2011, <http://www.france24.com/en/20111012-gambia-jails-eight-foreigners-drug-trafficking-cocaine-50-years-prison/> [18.05.2013].

- Guinea-Bissau announces it has reserves of bauxite, phosphates and oil*, MacauHub, 15 December 2009, <http://www.mcauhub.com.mo/en/2009/12/15/8268/> [30.04.2013].
- Guinea-Bissau fighting crime without police or prison*, IRIN. Humanitarian news and analysis, 16 October 2009, <http://www.irinnews.org/report/86624/guinea-bissau-fighting-crime-without-police-or-prisons> [02.05.2013].
- Guinea-Bissau Suspended from African Union*, Al Jazeera English, 17 May 2012, <http://www.aljazeera.com/news/africa/2012/04/20124171148930754.html> [3.12.2012].
- Guinea-Bissau*, The World Factbook, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pu.html> [16.06.2013].
- Guinea-Bissau: the nearest thing to a prison*, IRIN. Humanitarian news and analysis, 7 February 2007, <http://www.irinnews.org/report/70015/guinea-bissau-the-nearest-thing-to-a-prison> [02.05.2013].
- Guinea-Bissau: in need of a state*, International Crisis Group, Africa Report nr 142, July 2008, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/west-africa/guinea-bissau/Guinea-Bissau%20In%20Need%20of%20a%20State.pdf> [10.05.2014].
- Guinea-Bissau: the nearest thing to a prison*, IRIN. Humanitarian news and analysis, 7.02.2007, <http://www.irinnews.org/report/70015/guinea-bissau-the-nearest-thing-to-a-prison>
- Hatcher Jessica, *Guinea-Bissau: How Cocaine Transformed a Tiny African Nation*, "Time" 15 October 2012, <http://world.time.com/2012/10/15/guinea-bissau-how-cocaine-transformed-a-tiny-african-nation/> [03.05.2013].
- Hirsch Afua, *Guinea-Bissau coup suspected as military seizes parts of capital*, "The Guardian" 13 April 2012, <http://www.theguardian.com/world/2012/apr/13/guinea-bissau-coup-suspected> [2.12.2012].
- Hoffman Max, Lane Conor, *Guinea-Bissau and South Atlantic Cocaine Trade*, Center for American Progress, 22 August 2013, <http://www.americanprogress.org/issues/security/report/2013/08/22/72557/guinea-bissau-and-the-south-atlantic-cocaine-trade/> [25.08.2013].
- Human Development Report 2013. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World*, United Nations Development Programme, New York 2013.
- Huppert Julian, *There's simply no case for banning khat*, "The Guardian" 31 March 2014, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/31/no-case-ban-khat-organised-crime> [29.06.2014].
- Johansen Raggie, *Guinea-Bissau: A new hub for cocaine trafficking*, United Nations Office on Drugs and Crime, "Perspectives" May 2008, No. 5.
- Kłosowicz Robert, Mormul Joanna, *Pojęcie dysfunkcyjności państw – geneza i definicje*, w: Robert Kłosowicz (red.), *Państwa dysfunkcyjne i ich destabilizujący wpływ na stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013.

- Kłosowicz Robert, *Państwa dysfunkcyjne w dyskursie o bezpieczeństwie międzynarodowym*, w: Robert Kłosowicz (red.), *Państwa dysfunkcyjne i ich destabilizujący wpływ na stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013.
- Kohnert Dirk, *Democratisation via elections in an 'African narco-state'? The case of Guinea-Bissau*, GIGA – German Institute of Global and Area Studies, Institute of African Affairs, MPRA Paper No. 19109, December 2009.
- Krischke Joseph, *The Coke Coast and Failed States in Africa*, "World Politics Review" 9 September 2008, <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/2629/the-coke-coast-cocaine-and-failed-states-in-africa> [15.05.2013].
- Kubiak Krzysztof, *Państwo upadłe Gwinea Bissau*, w: Robert Kłosowicz, Andrzej Mania (red.), *Problem upadku państw w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.
- La peine de mort requise contre les tueurs présumés des touristes français*, France 24, 25 mai 2010, <http://www.france24.com/fr/20100524-peine-mort-requise-contre-mauritaniens-accuses-avoir-tue-touristes-francais-no-uakchott-al-qaida/> [30.04.2013].
- Mark Monica, Mark, *Homegrown crystal meth industry sparks West Africa crime wave*, "The Guardian" 29 March 2013, <http://www.theguardian.com/world/2013/mar/29/crystal-meth-west-africa-crime> [10.04.2013].
- Mauritanians arrested for killing French tourists*, Al Arabiya News, 12 January 2008, <http://www.alarabiya.net/articles/2008/01/12/44102.html> [29.04.2013].
- Nossiter Adam, *Guinea-Bissau Premier, Election Front-Runner, Is Deposed in a Coup*, "The New York Times", 13 April 2012, http://www.nytimes.com/2012/04/14/world/africa/guinea-bissau-coup-removes-presidential-front-runner.html?pagewanted=all&_r=2& [03.12.2012].
- Nossiter Adam, *Leader Ousted, Nation Is Now a Drug Haven*, "The New York Times" 1 November 2012, <http://www.nytimes.com/2012/11/02/world/africa/guinea-bissau-after-coup-is-drug-trafficking-haven.html?pagewanted=all> [01.05.2013].
- Nossiter Adam, *U.S. Sting That Snared African Ex-Admiral Shines Light on Drug Trade*, "The New York Times" 15 July 2013, http://www.nytimes.com/2013/04/16/world/africa/us-sting-that-snared-guinea-bissau-ex-admiral-shines-light-on-drug-trade.html?_r=0 [30.07.2013].
- Nyukuri Ruth, *Another Methamphetamine Laboratory in Nigeria Scales Concerns Over Heightened Drug Business*, "Bizrika. The Official Gateway to African Business" 22 April 2013, <http://www.bizrika.com/news-item/another-methamphetamine-laboratory-in-nigeria-scaling-concerns-over-heightened-drug-business/> [26.04.2013].

- O'Regan Davin, *Narco-States: Africa's Next Menace*, "The New York Times" 12 March 2012, http://www.nytimes.com/2012/03/13/opinion/narco-states-africas-next-menace.html?_r=0 [30.04.2013].
- Padrão Temudo Marina, *From 'People's Struggle' to 'This War of Today': Entanglements of Peace and Conflict in Guinea-Bissau*, "Africa" 2008, No. 78 (2).
- Pietro Stefani Giorgio, *Geografia delle droghe illecite: guerra alla droga: droga alla guerra*, Editoriale Jaca Book, Milano 2003.
- Polgreen Lydia, Cowell Alan, *Soldiers Kill Guinea-Bissau's President After Death of Army Chief, Diplomats Say*, "The New York Times" 2 March 2009, http://www.nytimes.com/2009/03/03/world/africa/03guinea.html?_r=0 [03.05.2013].
- Queiroz de Mario, *Guinea-Bissau: One Step from Becoming First African 'Narco-State'*, Inter Press Service, 1 February 2008, <http://www.ipsnews.net/2008/02/guinea-bissau-one-step-from-becoming-first-african-narco-state/> [30.04.2013].
- Relea Francesc, *En el corazón del 'narcoestado'*, „El País” 28 junio 2009, http://el-pais.com/diario/2009/06/28/domingo/1246161153_850215.html [30.06.2013].
- Relea Francesc, *La nueva ruta de la droga corrompe África*, „El País” 8 marzo 2009, http://internacional.elpais.com/internacional/2009/03/08/actualidad/1236466808_850215.html [30.06.2013].
- Report of the International Narcotics Control Board*, International Narcotics Control Board, Geneva 1977
- Reuter Peter, *The Political Economy of Drug Smuggling*, w: M. Vellinga (ed.), *The Political Economy of the Drug Industry*, University Press of Florida, Gainesville 2004.
- Skelton Rose, *Drug hub Guinea-Bissau awaits first prisons*, BBC News, 15 July 2010, <http://www.bbc.com/news/world-africa-10611635> [02.05.2013].
- Skelton Rose, *Meth Labs Found in West Africa as Transit Hub Turns to Producing*, "Bloomberg.com" 15 March 2013, <http://www.bloomberg.com/news/2013-03-15/meth-labs-found-in-west-africa-as-transit-hub-turns-to-producing.html> [10.04.2013].
- Smolczyk Alexander, *Africa's Cocaine Hub: Guinea-Bissau a 'Drug Trafficker's Dream'*, 8 March 2013, <http://www.spiegel.de/international/world/violence-plagues-african-hub-of-cocaine-trafficking-a-887306.html> [01.05.2013].
- Sourt Caroline, Sourt, *Africa's first narco-state?*, "The Guardian" 9 March 2009, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/mar/06/guinea-bissau-drugs-trade> [01.05.2013].
- Stimulant khat banned as illegal class C drug in UK*, BBC News, 24 June 2014, <http://www.bbc.com/news/uk-wales-south-east-wales-27991393> [29.06.2014].
- Sullivan Kevin, *Route of Evil*, „Washington Post” 25 May 2008, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/05/24/AR2008052401676.html?sid=ST2008052401733> [03.05.2013].

Transnational Organized Crime in West Africa: A Threat Assessment, United Nations Office on Drugs and Crime, February 2013.

Ustawa z dnia 20 marca 2009 roku o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz. U. 2009 nr 63 poz. 520.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz. U. 2005 nr 179 poz. 1485.

Valdmanis Richard, Andrade Alvaro, *Jose Americo Bubo na Tchuto, Guinea-Bissau Drug Kingpin, Arrested In Undercover Sting Operation*, "Huffington Post" 4 April 2013. http://www.huffingtonpost.com/2013/04/04/jose-americo-bubo-na-tchuto-arrested_n_3016782.html [10.05.2013].

Vulliamy Ed, *How a tiny West African country became the world's first narco-state*, "The Guardian" 9 March 2008, <http://www.theguardian.com/world/2008/mar/09/drugstrade> [01.05.2013].

DRUG TRAFFICKING AS A SECURITY THREAT TO WEST AFRICAN STATES: THE CASE OF GUINEA-BISSAU

SUMMARY

Keywords: Guinea-Bissau, West Africa, security threat, drug trafficking, narco-state

The image of Africa as a main drug smuggling transit point has emerged relatively recently. Almost till the 1970s it was thought that the drug problem did not apply to the African continent. But one decade was enough to change this vision and make Africa, and especially West Africa, be seen as an important transit point for drugs (mainly cocaine and heroin) produced in South America and Asia. International efforts to combat drug trafficking in West Africa have been so far unsuccessful. Moreover, since 2005 it has been observed an increase in drug smuggling operations on a large scale in this region, carried out mainly by nationals of Latin America and Europe, with use of new 'popular' transit points located in small West African countries, such as: the Gambia, Guinea, or titular Guinea-Bissau, to which a few years ago the international press attached the label of